

## Tıp Etiği, Öykü ve Yazmak Üzerine\*

### On Medical Ethics, Story and Narrating\*

Hasan ERBAY<sup>a</sup>

#### Özet

*Öykü, edebiyatın önemli ve özel bir türüdür. Öyküler, insana dair pek çok konuyu ele almaktadır. Öykünün esas amacı öğretici olmak değildir, fakat yine de öykü vasıtasıyla, yaşama ve insan ilişkilerine dair pek çok şey söylenebilir. Bu makalede, “tıp öykücülüğü” şeklinde tanımlanabilecek yeni bir alandan bahsedilmektedir. Bu alan, edebiyatı önceleyerek sağlık alanı üzerine yazmakla ilgilidir. Sağlık alanının en önemli unsurlarından birisi etik konulardır. “Tıp öykücülüğü”, tıp etiği için farklı bir yazım alternatifi sunabilir.*

**Anahtar sözcükler:** Akademik yazın, edebiyat, etik, tıp öykücülüğü, tıp öyküsü

--

#### Abstract

*The story is an important and a special type of literature. Stories address a number of issues related to human being. The main purpose of the story is not to be instructive however; through the story, much can be said about life and human relationships, as well. In this paper, it is mentioned a new story field which may be called “medical narratiation”. This field is about writing on the health environment by prioritizing literacy. One of the most important aspects of the health field are the ethical issues. “Medical narratiation” may offer a different writing alternative for medical ethics.*

**Keywords:** Academic writing, ethics, literature, medical narratiation, medical story

## GİRİŞ

Modern öykü kuramının babası olarak kabul edilen, kısa öykünün ustası Anton Çehov, esasen bir tıp hekimidir. Hekimlik ve edebiyatı bir süre birlikte götüren Çehov, bu iki farklı alandaki durumunu, yayıncısına şöyle anlatmaktadır:

*“Tıp, nikâhlı karım benim, edebiyat ise metresim. Birine kızarsam, geceyi öbürüyle geçiriyorum. Bu davranışımı belki biraz uygunsuz bulabilirsin, ama en azından sıkıcı değil. Hem zaten, benim bu ikiyüzlülüğümden ikisinin de bir şey kaybettiği yok.”(1)*

Yirminci yüzyılın başında hayatını kaybeden Çehov, tıp hekimi olup da sağlık ortamı, hastalar ve insan ilişkileri bağlamında öyküler yazan ilk edebiyatçıdır. Çehov’un ardından, o yolun takipçisi olması yönüyle, yine Rus kökenli bir hekim ve edebiyatçı olan Mihail Bulgakov da bu alan üzerine eserler vermiştir (2). Tıpkı Çehov gibi Bulgakov da kimi eserlerinde dönemin sağlık ortamını, hekimliği ve hastaların bir hastalığı algılayış biçimini edebi unsurlarla harmanlayarak anlatmıştır. Aslında her iki yazarın da esas amacı edebi bir tür olarak

\*Bu çalışma, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Tıp Etiği Sorun Tartışmaları (TEST) Semineri kapsamında, 20 Nisan 2017 günü yazar tarafından gerçekleştirilen sunumdan ve bu sunumun soru-cevap bölümü ile geri bildirimlerinden yararlanılarak yazıya dökülmüştür.

<sup>a</sup>Yrd. Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi ✉hasanerbay@yahoo.com

Gönderim Tarihi: 11.06.2017 • Kabul Tarihi: 19.06.2017

öykü yazmaktır. Ancak bu yazma sürecinde, çok özel bir alan olan sağlık ortamına ilişkin de eserler kaleme almaları, bu iki yazarı ayrı, özel ve biricik bir konuma taşımıştır.

Bu yazı çerçevesinde, tıp ve öykü bağlamında bu özel konunun tanımı yapılmakta; sınırları, içeriği, kısıtlılıkları, tıp etiğiyle güçlü bağlantısı ve bu vesileyle insanlara ne söylediğine ya da söyleyebilme potansiyeli içerdiğine ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

### “TIP ÖYKÜCÜLÜĞÜ”

Günümüz edebiyat çevrelerinde, sınırları kesin belirgin türler ya da alanlar tanımlamak eskisi kadar kolay bir iş gibi görülmemektedir. Bunun en önemli nedeni, gerek sosyal medyanın insan yaşamında önemli bir etkisinin olması gerekse wattpad, e-kitap yahut dijital yayıncılık gibi kimi bilişim uygulamaların hayata geçmesidir. Edebiyatın klasik sınırlarını belirsizleştiren, herhangi bir eserde birkaç farklı edebi türün öğelerini birden barındıran bu “yeni” edebiyat akımı ya da alışkanlığı, özellikle gençlerin ilgisi dolayısıyla hayli popülerdir. Kendi içinde başlı başına ciddi sorunlar içeren bu popüler tutumun farkında olarak, onun üzerine yorum yapmak, kıymetini ve işlevini tartışmak başka bir yazının konusu olsa gerek.

Bu yazıda, sınır taşları neredeyse kesin çizgilerle belirlenmiş, konusunu ve ilhamını sağlık ortamından alan, tıp hekimleri başta olmak üzere sağlık çalışanlarına kaleme alınmış, öykü türündeki eserler üzerine söz söylenmektedir. Tanım bağlamında herhangi bir iddiası olmayan, ancak yine de bir isim konulacaksa “Tıp Öykücülüğü” diye adlandırılabilir bu alan, kurgu öyküleri kapsamaktadır. Son yıllarda, meslekte hayli tecrübe edinmiş kimi sağlık çalışanlarının kaleme aldığı bazı anı kitapları yayınlanmaktadır. Onların önemini, edebi değerini ve pek kıymetli mesleki katkılarını göz ardı etmek imkânsızdır. Bu, bambaşka bir meseledir. Tıp öykücülüğü ise başka bir alan, başka bir yazım biçimidir. “Tıp Öyküsü” olarak tanımlanabilecek bir yapıt, tıp ortamını bir hekim ya da bir sağlıkçı gözünden yorumlayan, kurgusu tıbbi gerçeklerle çelişmeyen, yazım sürecinde edebi kaygılar gözetilmiş, roman ya da anı türünden bir eser olmayan, kitapçı raflarına konulduğunda tıp –ya da sağlık- kitapları bölümünde değil de edebiyat/öykü bölümünde arz-ı endam eden yapıttır. Sağlık ortamını profesyonel anlamda bilmeyen, orayı bir “hizmet veren” konumunda deneyimlememiş ya da bu iki yetkinlikle orada yeterince gözlem yapma olanağı bulamamış bir yazarın; “tıp öykücüsü olma” iddiası, şüphesiz hayli zayıf ve temelsiz bir iddia olacaktır.

### TIPTA ÖYKÜ / ÖYKÜ ALMA

Türkiye’deki klasik tıp eğitiminde “öykü” konusunda birbirinden farklı, iki ciddi yanlış yapılmaktadır. Anlambilimsel olarak değerlendirilebilecek bu iki yanlıştan biri, hastadan “öykü alma” tanımlamasıyla ifade edilen, ancak aslında hastadan “anamnez alma”yı kasteden anlatım biçimidir. Tıp öğrencilerinin eğitimleri boyunca “öykü” ile karşılaşmasındaki bu anlambilimsel yanlışın, temel ve bir o kadar da ciddi bir anlam kaymasına yol açtığı görülmektedir.

Tıp eğitimindeki ikinci ciddi anlam kayması ise “hikâye” kelimesi üzerinden olmaktadır. Hekim-hasta ilişkisi çerçevesinde, hastalığın seyrini ve hastanın deneyimini öğrenmeyi amaçlayan sorgulamanın ya da iletişimin bu isimle adlandırılması sakıncalı olabilir. Buradaki sakınca, “hikâye” kelimesinin gerçeklerle birebir örtüşmeyen, kimi yerlerinin hayali öğelerle de beslenebileceği bir anlatım tarzı biçiminde algılanıyor olmasından kaynaklanmaktadır. “Bunları geç, hikâye anlatma bize...” söyleminde olduğu gibi, halkın gündelik kullanımında meselenin değerini ve ciddiyetini azaltıcı kullanım biçimlerinin hayli yaygın olduğu bir kelimenin (hikâye); tıp ortamlarında kullanılması, oralarda telaffuz ediliyor olması sağlık hizmetindeki güven ortamını zedeleyebilecek bir algıya da zemin oluşturmaya açıktır.

Bu bakımdan, Türkçeye yerleşmiş ve mesleki bir terminoloji haline gelmiş “anamnez” kelimesinin kullanımı ya da bu kullanımın teşvik edilmesi önemlidir. Bu kelimenin Türkçe kökenli olmaması gerekçesiyle, “öykü” ve “hikâye” üzerinden tıbbi terminoloji üretmek maalesef, kaş yapayım derken göz çıkarmak gibidir.

## ÖYKÜLEMENİN TIP EĞİTİMİNDE KULLANIMI

Eğitim müfredatındaki oranı değişmekle birlikte, Türkiye'deki pek çok tıp fakültesinde Probleme Dayalı Öğrenim (PDÖ) modeli / sistemi uygulanmaktadır (3-5). Genel hatlarıyla PDÖ eğitim modeli, bir yönlendiricinin gözetimindeki öğrencilerin küçük gruplar halinde, özgün bir senaryo üzerinden, gerçek yaşam ya da klinik problemler hakkında tartışarak ve uzlaşarak ilerledikleri bir eğitim modelidir. Esasen edebi kaygılardan bağımsız kaleme alınan PDÖ senaryoları, içerik bağlamında tıp öykücülüğünün mütevazı, güzel ve özgün örneklerini teşkil etmektedir. Tamamen kurguya dayalı bu PDÖ senaryolarının, tıpkı matematik işlemleri gibi belli bazı kuralları vardır. Örneğin söz konusu ders, eğer üç oturum halinde verilecekse her bir oturumun bu senaryonun hangi aşamasında bitmesi gerektiğinin önceden belirlenmiş olması gerekmektedir. Yine benzer şekilde, öğrencilere soru sormak için nerelerde boşluk bırakılacağına, klinik vakaya ait bilgilerin hangi aşamada, hangi boyutuyla verileceğinin ya da çeldirici bir ipucunun eklenip eklenmeyeceğinin de önceden karara bağlanmış olması gerekmektedir.

PDÖ senaryoları tıpkı bir edebi eserdeki gibi, yazım tekniğiyle ilgili pek çok özellik barındırmaktadır. Bu özellikleri nedeniyle, tıp -ve dolayısıyla tıp eğitimi- camiasının “tıp öykücülüğü” ne uzak olduğunu söylemek mümkün değildir. Öyküleme yönteminin bir tıp eğitimi modeli olarak kullanılıyor olması, tıp ve öykü alanına yatkın bir kitlenin varlığını da kabullenmeyi gerektirir. Buradaki esas fark, PDÖ modelinde kullanılan öykülemenin, edebi kaygılardan uzak oluşudur. İşte “tıp öykücülüğü” bu kaygıları da içeren, ancak eğitim ortamlarında kullanılmak ya da bir eğitim materyali olmak gibi bir gayeyle kaleme alınmamış senaryoları içermektedir.

## TIP VE EDEBİYAT

Klasik edebiyat okurunun ilgisi, genel olarak insan ilişkileri üzerinedir. Özel bir ilişki türü olan hekim-hasta ilişkisinin, bu okurunun ilgisine mazhar olması, ancak o ilişkinin güçlü bir edebi anlatıma konu olması ile mümkündür. Bu noktada, tıp ve edebiyat konusu bağlamında roman türünün özel durumuna değinmek uygun olacaktır. Gerek Türk edebiyatında gerekse dünya edebiyatında, “hastalık” olgusu üzerinden insan ilişkilerini ele alan, sağlık ortamlarını anlatan pek çok eser yazılmıştır. Örneğin Türk edebiyatında, hastalık üzerine nice eserler vermiş yazarların başında Peyami Safa gelmektedir. Yazarın kendi hastalık deneyiminden de izler taşıyan “Dokuzuncu Hariciye Koğuşu” bir hasta gözünden sistemi, hastalığı ve insanları ele almaktadır (6).

Türk edebiyatında şair, roman yazarı, deneme, anı ya da gezi yazarı olarak, tıp kökenli pek çok isim vardır. Ancak Türk edebiyatında öykü yazarlığı bakımından çok fazla hekim kökenli yazara rastlanılmamaktadır. Hekim kökenli öykü yazarları varsa bile yazın alanındaki bu gayretlerini tıp alanına yansıtma konusunda çekingen davranmışlardır. Üstelik sağlık ortamını ele alan öyküler yazan tıp kökenli kişilerin sayıca az oluşu, yalnız Türk edebiyatında değil dünya edebiyatında da söz konusudur.

## TIP ETİĞİ VE ÖYKÜ

Metin olarak kısa oluşu ve bir oturuşta okunabilir olması, öyküyü diğer edebi türlerden ayıran özelliklerden biridir. Bu özellik kimi zaman -okuyucu açısından- anlaşılmayı engelleyici bir unsur olarak görülse de bir duyguyu ifade etme ya da metnin örtük bir mesaj içermesi bağlamında, öyküye farklı bir imkân sunmaktadır. Sağlık ortamındaki kişi ilişkileri, yaşamın diğer alanlarına göre daha özel ilişkilerdir. Bu iletişim ve ilişkiler ağının bir öyküye konu olması, konunun bir bileşeni olan etik meselelerin de gündeme gelmesinin önünü açacaktır. Tam da bu noktada, Fletcher ve Maguire'nin öne sürdüğü “durum ahlaki” tanımlaması (7), tıp öykücülüğü için bereketli ve bakir bir alan sunmaktadır.

“Durum ahlaki” ahlaki bir meseleyi inceleyebilmek ve ahlaki bir karar verebilmek için, kahramanın içinde bulunduğu duruma etki eden tüm faktörlerin bilinmesi gerektiği fikrinden hareket etmektedir. Herhangi bir ahlaki önerme, içinde bulunulan durumu etkileyen bileşenleri göz önüne almadan, onları değerlendirmeden,

bir eylemin ya da bir tutumun iyi veya kötü olduğuna karar veremez. Ne yazık ki çoğu zaman, bu faktörlerin hepsini bilmek mümkün değildir. Buna rağmen tıp öykücülüğünde, titiz bir kurgu ile o ortama dair pek çok ayrıntı peyderpey verilerek, okuyucunun hazırlanması ve o duruma ilişkin -en azından temel- faktörlerin bilinebilir olması sağlanabilir. Romanlarda sıkça kullanılan bilinç akışı yöntemi öyküde de kullanılabilir. Örneğin Kırk Pencereli Konak'ta, acil tıp ortamlarındaki adalet konusu, sağlık ortamına aşina olmayan edebiyat okurunun huzuruna şöyle getirilmektedir:

*“Nakil ambulansı acil servisin önüne çekildi. Sedyeye içeri alındı. Hasta elbirliğiyle ambulans sedyesine yerleştirildi, kemerler bağlandı. Serumlar havada, kimi sedyenin ucundan kimi başından tutar halde acil servisin kapısından hızlı adımlarla çıkıldı. Açılan kapıdan dışarıda bekleşen hastalar görüldü. Kimisi çocuklu, kimi oturan, kimi iki büküm hastalar... Sedyedeki yaralıyı görenler içerideki hareketliliğin nedenini anladı. Korku ve endişeyle elini ağzına götüren kadınlar, gözleri korkudan fal taşı gibi açılmış çocuklar vardı. Sedyeye hızla yerleştirilip ambulans hareket ederken, acil servis muayene odasının yarı açık kapısından sert bakışlı bir adam girdi içeriye.*

*-Yarım saattir dışarıda kıvrılıyor benim hastam! Neden çağırılmıyorsunuz kimseyi!  
diye bağırıyordu adam.” (8)*

Öykü vasıtasıyla tıp etiği üzerine laf söylemek, sağlık alanındaki etik konuları gündeme getirmek için yeni, farklı ve iyi bir alternatif olabilir. Tıp öykücülüğü ile uğraşan birisi için ayrıca tıp etiği ile ilgili konulara duyarlı olmayı da gerektiren bu yaklaşım, ortaya koyduğu eserler bağlamında önemli bir işlev görecektir. Didaktik olmaktan ya da bir konuyu anlatıp ders verir gibi bir yaklaşımdan uzak kalmak koşuluyla, klasik edebiyat okuru için de ilgi çekici ve yeni bir alan ortaya çıkmaktadır.

Genel olarak, etik konuların edebi metinlerde ele alınması pek çok klasik eserin temel argümanıdır (9,10). Bu argümanın tıp öykücülüğünde kullanımı, tıbbın diğer sosyal alanları bir tarafa, şüphesiz tıp etiği özelinde olacaktır. Öykü, pek çok teknik ve ifade biçimlerine imkân verdiği için felsefe gibi, ne dediğinizin önemli olduğu, anlambilimsel bir alanda bugüne kadar niçin yeterince kullanılmamış olduğu da ayrı bir muamma olarak durmaktadır. Bu çekinik tavra sebep olan şey, belki de öykünün işlevsel olarak edebiyat camiasıyla çok sıkı bir bağı olması ve tıp gibi kimi özellikli alanlara kapısını sıkı sıkıya kapatmış olmasıyla açıklanabilir. Son yıllarda gelişen yeni edebiyat anlayışının bu kalıpların kırılmasında etkili olduğunu söylemek de mümkündür.

Bu tartışmanın tıp etiği camiasına bakan yönü ise tıp etiği özelinde, yazım biçiminin tek imkânı içinde kalıplanmak -akademik yazın- ve diğer yazın olanaklarına nedense, kapalı olmak biçiminde ortaya çıkmaktadır. Tıp etiği camiasında, klasik yazın dışına çıkan bazı deneme, girişim ve gayretler de yok değildir. Örneğin “etikodrama” konusu, bu tartışmaya tipik bir örnek olarak gösterilebilir (11,12). Ancak bu konudaki gayretlerin arkası gelmemiştir. Tıp etiği camiası, klasik akademik yazın biçimine devam etme ve alternatif yazın biçimlerini denemede çekingenlik konusunda istikrarını sürdürmektedir. Aslında bu durumu bir nevi, Türkiye'deki akademik ortamın dayattığı bir zorunluluk olarak da görmek ve kabul etmek mümkündür. Gerek akademik yükseltmelerde gerekse performans dayalı akademik teşvik uygulamalarında, yazın türü olarak kullanılan tek kriter akademik yazın ürünleridir. Bu nedenle Türkiye'de, tıp etiği bağlamında akademik yazın olmazsa olmaz bir işlev görmeye devam etmektedir. Bu nedenle, alternatif yazın türlerinin ortaya çıkması, teşvik görmesi ya da kendine bir alan açabilmesi yakın bir gelecekte pek mümkün görünmemektedir.

## AKADEMİK YAZIN VE EDEBİ YAZIN

Her iki yazın alanının bazı ortak noktaları vardır. Bunlardan birisi dergilerdir. Akademik ortamın dergileri tekdüze, sınırları üç aşağı beş yukarı belirlenmiş, - çoğunlukla - alan dışından yazılara kapalı, tek yazarlı yayınlara pek de sıcak bakmayan, “klanal” bir ortama ve yapıya sahiptir. Akademik dergilerde bu klanal yapı o kadar belirgindir ki örneğin farklı bir cerrahi ortopedi ekolünden bir yazar, o ekolü benimsemeyenlerin

yönetimindeki bir akademik dergide herhangi bir akademik çalışmasını yayınlamak konusunda engellemelerle karşılaşabilmektedir. Edebiyat dergilerinde ise bu klanal yapı nispeten daha az etkindir. Edebiyat dergileri, edebi tür bakımından hemen her türden yazıya açıktırlar.

Akademik ve edebi yazın arasındaki bir diğer ortak nokta, hakemlik sürecidir. Yazarlar arasındaki dil, sanat, üslup, teknik ve anlatım farkı edebi yazılarda kendini çok belli etmektedir. Oysa aynı farklılıkların bir akademik yazıda görülebilmesi pek mümkün değildir. Akademik lisanın kendine özgü yapısı, yazarlara çok fazla bir hareket alanı bırakmamaktadır. Örneğin, akademik metinlerde devrik cümle kullanımı neredeyse hiç görülmez. Oysa edebi bir metinde, en sıradan yazım tekniğinden biri, devrik cümle kullanımıdır. Bütün bu gerekçelerin ışığında, edebi yazının akademik yazından daha renkli, çeşitli, farklılıklara ve değişik tekniklere açık olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak bu çeşitlilik, edebi dergilerdeki hakemlik müessesine olumsuz etki etmektedir. Edebiyat dergilerindeki hakemlikler –akademik dergilere göre- daha sert ve kırıcı özellikler barındırmaktadır. Bunun sebebi de sınırları ve kuralları net belirlenmemiş ya da net belirlenemeyen bir alanda hakemlik yapıyor olmasıdır.

Şunu da belirtmekte fayda var; edebiyat okumaları, nihayetinde bireysel okumalardır. Edebi bir yazı okuyan kişinin, okuduğu metinden edebi manada bir tat alması ve o yazının kişinin iç dünyasında bir duygu yoğunluğu ya da karmaşası oluşturması beklenir. Bu beklenti edebiyat yazını için sıradan, beklenen, olması arzu edilen bir şeydir. Daha farklı anlatımla bu, kişisel bir tat alma meselesidir. Edebi bir metinden, herkesin aynı duyguları edinmesini beklemek safdillik olacaktır. Ancak aynı durum, akademik yazın için asla söz konusu olmaması icap eden bir şeydir. Akademik yazın net, bahsi geçen mevzular başkalarınınca uygulandığında da aynı sonuçları verecek derecede kat'i ve kimi yazınsal şekiller yönünden nizamlı olmalıdır. Dolayısıyla akademik yazın ve edebi yazın arasında temel biçim, dil ve üslup yönünden esaslı farklılıklar vardır.

Okura ulaşma, ondan geribildirim alma ve daha çok insana dokunma yönleriyle baktığımızda edebi yazının akademik yazından daha başarılı olduğu görülmektedir. Akademik dergilerde yer alan ortalama bir metnin okunma oranı ile edebi bir metnin okunma oranlarının birbirinden farklı olduğu görülecektir. Akademik okumalar daha çok, sınırlı bir alanda düşünüp, okuyup, eylemde bulunan profesyoneller için önemlidir. Oysa edebi okuma, -çoğunlukla- herhangi bir mesleki, dini, sosyolojik, akademik yahut milli bir kaygı güdülmeden gerçekleşmektedir. Bundan ötürü olsa gerek, edebi yazının akademik yazından daha popüler olması kaçınılmazdır.

İfade edilmesi gereken diğer önemli husus da akademik yazının kendine özgü bir terminolojisinin olmasıdır. Edebiyat için böyle bir durum söz konusu değildir. Bu nedenledir ki akademik yazının, hedef okur kitlesi sınırlı, uluslararası kartellerin de etkisiyle erişimi kısıtlı ve “yarılanma ömrü” çok kısadır. “Yarılanma ömrü” derken, herhangi bir akademik metnin çok uzun olmayan bir süre sonunda işlevini, etkisini ve kendi alanında referans olma özelliğini yitirmesi kastedilmektedir. Oysa aynı durum, edebi yazın dünyasında bu denli sert yaşanmamaktadır. Örneğin ilk basımının üzerinden elli yıldan fazla zaman geçmiş edebi eserlerin günümüzde yeni baskıları yapılabilen, popülerliği belki kendi zamanındakinden bile fazla olabilmektedir. Fakat aynı şeyi bir akademik yazın için söylemek pek olanaklı değildir. Bunun belki tek bir istisnası vardır, o da tıp tarihi üzerine çalışan bir araştırmacının, yıllardır kimselerin el sürmediği tozlu raflardan elli yıl önceki bir makaleyi bulup, onun üzerinde çalışacak olması olabilir. Günümüz dünyasında bu bile, tatlı bir hülyadan öte geçmemektedir.

## TIP ÖYKÜSÜNÜN (MUHTEMEL) İŞLEVİ

Öykü tekniğiyle ele alınıp gündeme getirilebilecek nice mevzu, olay ya da durum vardır. Ancak, öyküyü bir araç olarak kullanmak doğru mudur? Bu yazı kapsamında belki de esas soru budur. Bir edebi türü, bir çeşit eğitim materyali olarak görmek, onun vesilesi ile bir mesaj verme kaygısı gütmek ya da daha fenası ona, kendisinden ahlaki bir ders çıkarılacak metin muamelesi yapmak uygun olmasa gerektir. Herhangi bir edebi

metnin bu türden tali amaçları olabilir. Metnin böyle bir amaç taşıyor olduğunu, o metnin okuyucuları fark edebilir ya da fark etmeyebilir. Ancak, edebi metnin esas amacı asla bu olmamalıdır. Çünkü böyle bir durumda, edebiyatın o kendine özgü tadı kaybolacak, onun yerine propaganda metni gibi yazılar ortaya çıkacaktır. Edebiyatla ilgilenen herhangi bir kişinin, edebiyata böyle bir kötülük yapmaya hakkı olmamalıdır.

Bu çeşit bir endişe en baştan ifade edilerek, aslında tıp öykücülüğünün ne olmaması gerektiği konusunda da bir yol çizilmiş oldu. Tıp öykücülüğünün esas kaygısı, edebi kaygı olmalıdır. Bu temel kaygının üstüne eklenecek pek çok kaygı sıralamak mümkündür. Etik kaygı, tıbbın toplumsal algısının iyileştirilmesine dair kaygı, sağlık çalışanlarının yüz yüze oldukları kimi sorunları toplumun gündemine taşıma kaygısı ya da sağlık ortamının kişi ilişkilerini betimleme kaygısı olabilir. Örneğin Tıbbiyeli Muharrem'de, tıp eğitiminin zorluğu ve öğrencilerin yaşadığı sıkıntı şöyle dile getirilmektedir:

*"Tabiatın kış uykusundan uyandı, tepelerde renk renk çiçeklerin açtığı Hıdırellez vakitleriydi. Gençlik heveslerinin damarlarımızda delice akmakta olduğu bu demlerde, tıp tahsilinin en çetin dönemlerindeydik. Bir yanda teşrih (anatomi) dersinin ezberlenmesi hayli müşkül uzuvları; öte yanda kimya, tabiat-ı kimya ve histoloji gibi, esasları pek geniş temel dersler... Başka okullardaki talebelerin her pazar gittikleri piknikler, geziler ve eğlenceler bizim için ancak tatlı birer hülyadan ibaretti. Biz çalışmalı, gece gündüz çalışmalı ve yine çalışmalıydık. Okuyup bellememiz için sıraladığımız kitapları üst üste dizsek, bizim okulun yüksek tavanına iki kere direk olurdu."* (13)

Türkçenin kimi özel kelime değerlerinin, okuyucunun zihninde farklı, benzersiz bir tat yarattığı muhakkaktır. Örneğin pek çok kültürde ve dilde tam anlam karşılığı bulunmayan "gönül" kelimesi bunlardan biridir. Türkçe edebi yazında bu türden özel kelimelerin kullanılması, okuyucunun verimli ve tatmin edici bir okuma serüveni yaşamasını sağlayabilir. Örneğin Yunus Emre'ye ait şu beyitteki "gönül" kelimesinin manasını, hangi yabancı dildeki bir kelime tam olarak karşılayabilir acaba?

*"Bir kez gönül yıkdunısa bu kıldugun namâz degil,  
Yitmiş iki millet dahı elin yuzin yumaz degül."* (14)

## TIP ÖYKÜCÜLÜĞÜNÜN AÇMAZLARI

Eleştirel bir açıdan yaklaşırsak, "tıp öykücülüğü" nün birkaç konuda varlıksal, bazı noktalarda da işlevsel sorunlar yaşayabileceğini söylemek olanaklıdır. Bunlardan ilki daha temel, kendini doğuran unsurlarla ilgili bir sorundur. Türk edebiyatında şiir türü başta olmak üzere, edebiyatın bir "gönül işi" olduğu kabul edilmektedir. Burada "gönül" den kastedilen şey, "kalp" olsa gerektir. Oysa modern tıp bize başka bir şey söylüyor. Sevgi, tutku, aşk, gönül gibi duyguların yahut kavramların kaynağının beyinde olduğunu söylüyor. Bu durumda "tıp öykücülüğü" bir ikileme karşı karşıya değil midir? Kalpten gelen esintilerin yazıya dökülme biçimini, böyle bir tutumu reddeden bir alana aktarıyor olmak, nasıl mümkün olacaktır? Bu mesele, "tıp öykücülüğü" nün belki de en büyük çıkmazıdır. İlerleyen zamanlarda belki de bu açmaza bir yol bulunacaktır, ancak o vakte değin Shakespeare'nin sorduğu soruyu aynen sormaya devam edelim;

*"Söyle nerede doğar seveda,  
Gönülde mi, akılda mı?  
Neyle beslenir o böyle?"* (15)

Yine bu konuda bir diğer ikileme; öykücülüğe, özellikle de tıp etiği bağlamında işlevsel bir amaç yüklediğinde karşımıza çıkmaktadır. Yazının önceki bölümlerinde kısmen değinilen bu konu, öykü metinlerinde ahlaki birtakım konuları ele almanın nasıl, ne şekilde ve hangi dereceye kadar mümkün olabileceğidir. Kimi yazarlara, öykü ile insanın iç macerasını ya da düşünme biçimini ele almak, etik açısından verimli bir alan sunuyor gibi gelebilir. Metinde çok net olamasa da etik tartışmalara girmek, bir olguya yönelik farklı yaklaşımları sıralamak ya da senaryodaki etik sorunu pek farklı açılardan ele alabilmek, temel güdüsü edebiyat değil de etik olan bir

yazar için çok cazip olabilir. Ancak böyle bir yaklaşım, yerleşik etik camiasından, etik çevrelerinden yahut edebiyat çevrelerinden nasıl bir tepki alır? Bu tartışma için elimizde yeterince örnek olmadığını ve bu tartışma için henüz erken olduğunu düşünebiliriz. Ancak etik tartışmaların, örneğin kafa nakli gibi, bazı durumlar henüz gerçekleşmeden başladığını da hatırlatmak yerinde olacaktır.

## SONSÖZ

Edebiyatın önemli bir türü olan öyküde, pek çok ve farklı yaklaşım, biçim, dil kullanımı ve içerik mevcuttur. Bu çeşitlilik içinde “tıp öykücülüğü” olarak isimlendirilebilecek, konusunu sağlık ortamından alan, yeni ve farklı bir öykü türü de tanımlanabilir. Tıbbın sosyal bilimlere en yakın alanlarından biri olan tıp etiğinin, onun konularının ve tartışmaya müsait -hatta bunu teşvik eden- yapısının; “tıp öykücülüğü”nün, okuyucu tarafından benimsenmesinde önemli bir işlev görmesi olasıdır. Edebiyata yaslanmış, onunla dirsek teması olan bir etik yazınının, yeni şeyler söyleyebileceğini ve farklı açılımlara kapı aralayabileceğini de gözden kaçırmamak gerekir. Ancak bu yazın biçiminin kuramsal bir etik yazımına asla niyetlenmemesi gerektiği açıktır. Edebiyat ekseninde olsun yahut olmasın, klasik okurun öyküye olan ilgisinin “tıp etiğiyle harmanlanmış tıp öyküleri”ne yönleneceği; tıp etiği alanının tartışılmasında, alanın kamuoyunda görünür-bilinir olmasında ve kimi konularının toplumun gündemine de gelmesinde önemli katkıları olabilecektir.

## TEŞEKKÜR

“Tıp etiği ve öykü” ile ilgili bir sunum konusunda beni yüreklendirdiği için Prof. Dr. Serap Şahinoğlu Kuş’a ve bu sunumun yazıya geçirilmesiyle ilgili pek nazik önerisi için Prof. Dr. N. Yasemin Yalın’a teşekkür ederim

## KAYNAKLAR

1. Çehov A. Doktor Çehov’dan Öyküler. İstanbul: Can Yayınları; 2005.
2. Bulgakov M. Genç Bir Köy Hekimi. 2. edisyon. İstanbul: Can Yayınları; 2015.
3. Dokuz Eylül Üniversitesi. Dokuz Eylül Tıp Eğitim. 2016. Erişim: <http://tip.deu.edu.tr/tr/programimiz-hakkinda-genel-bilgiler/>
4. Pamukkale Üniversitesi. Pamukkale Tıp Eğitim. 2015. Erişim: <http://ebs.pau.edu.tr/BilgiGoster/Program.aspx?lng=1&dzy=3&br=23&bl=7893&pr=70&dm=3>
5. Afyon Kocatepe Üniversitesi. Afyon Kocatepe Tıp Müfredat. 2017. Erişim: <http://tip.aku.edu.tr/wp-content/uploads/sites/37/2016/02/1.SINIF-ECTS.pdf>
6. Safa P. Dokuzuncu Hariciye Koğuşu. İstanbul: Ötüken; 2000.
7. İnceoğlu S. Ölme Hakkı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları; 1999. 160 s.
8. Erbay H. Kırk Pencereli Konak. Afyonkarahisar: Sinada Yayınevi; 2016. 60 s.
9. Aytmatov C. Gün Olur Asra Bedel. Ankara: Elips Kitap; 2007.
10. Ali S. İçimizdeki Şeytan. (YKY, Editor). İstanbul: YKY; 2015.
11. Kadioğlu S. Etikodrama. Türkiye Klin J Med Ethics Law Hist-Special Top. 1996; 4(2): 88–9.
12. Örs Y, Şahinoğlu S. Bir Etikodrama Konusu Olarak Kızlık Zarı İncelemesi. III Tıbbi Etik Sempozyumu Bildirileri Kitabı içinde. Ankara: Yüksek Öğretim Kurulu Matbaası; 1998.
13. Erbay H. Tıbbiyeli Muharrem. Ankara: Karina Yayınevi; 2017.
14. Emre Y. Yunus Emre Seçme Şiirler. Karaman Belediyesi; 2016 s.
15. Shakespeare W. Venedik Taciri. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları; 2011. 59 s.